

1794, 24.

EXERCITATIO IVRIS CIVILIS
DE
T E M P O R I S
CONTINVI ET UTILIS
COMPUTATIONE

ILLVSTRIS IVRISCONSVLTORVM ORDINIS
AVCTORITATE
PRO GRADV DOCTORIS
OBTINENDO

A. D. XV. M. SEPT. A. C. CIOCCCLXXXVI

PROPOSVIT

CHRIST. AVGVST. STOELTZER

MARGLISSA - LVSATVS

IVRIS VTRIVSQVE BACCALAVREVS

L I P S I A E

EX OFFICINA SAALBACHIA

EXERCITATIO IURIS CIVILIS
DE
TEMPORE
CONTINUI ET UTILIS
COMPUTATIONE

ILLUSTRIS IURISCONSULTORVM ORDINIS
AUCTORITATE
PRO GRADU DOCTORIS
OBTINENDO

A. D. XVI. M. SEPT. A. C. CCCCXXXII

PROPOSVIT

CHRIST. AVGVST. STOLTNER

MARCISSA - LVSTATS

IURIS VTRIVSQVE FACULTATE

LITTEAE

EX OFFICINA BAALBACHIA

VIRIS
MAGNIFICIS CONSVLTISSIMIS
AMPLISSIMIS
CONSVLIBVS
PRAETORIBVS
SYNDICO SCABINIS
NEC NON
RELIQVIS SENATORIBVS
INCLVTAE CIVITATIS
GORLITIENSIS

D. D. D.

CHRISTIANVS AVGVSTVS STOELTZER

1712
MAGNIFICI CONSERVATORII
A M P L I S S I M I S
C O N S V L I B V S
P R A K T O R I B V S
S Y N D I C O S C A B I N I S
R E L I O V S S E N A T O R I B V S
I N C R E T A E U N I T A T I S
G O R L I C H E N S I S
S U B T I L I V S A D V O C A T V S S T O L T E R

CAP. I.

Verborum significationem exhibet.

Recte **ULPIANVS** *L. I. D. de diuers. tempor. praescript.* tractatum de vtilibus diebus frequentem dixit; quo magis est mirandum, si a **MARC. ANT. BARDI** *Opusculo de tempore vtili et continuo*, quod in *Tractatus Tract. Tom. V. f. 210. sqq.* exstat, et **IO. FR. BILGERT** *Dissertatione de diebus continuis*, *Altorf. 1709.* habita, discesseris, nondum quemquam huic iuris ciuili loco sigillatim lucem adfudisse. Ac poterat tamen exemplum **IO. CONR. RÜCKERT**, Batauorum doctissimi, qui ciuilem et naturalem temporis computationem in iure libro singulari egregie illustrauit, ad colendum agrum confinem, qui messem haud inferiorem polliceretur, exhortari. Quae quum ita sint, cur mihi id potissimum argumentum ea, qua liceret, diligentia explanandum sumserim, vix est, vt moneam.

Solent autem Iurifconsulti, quum de tempore, intra quod iages aliquid fieri volunt, loquuntur, vel *continuis*, vel *vtilis spatii* rationem habere, ita, vt *continuis annus ex continuis diebus*

trecentis sexaginta quinque constet: L. 4. §. 5. D. de statutib. cf. L. 51. §. 2. D. ad L. Aquil. in vitale vero tempus ii dumtaxat dies imputentur, quibus experiendi potestas sit: d. L. 1. de diu. temp. praeser. Similiter in L. 7. D. quemadm. seruit. continuum tempus opponitur ei, quod aestate, aut uno mense, aut alternis annis vel mensibus limitatur, vt a continuo spatio nihil absit, quod ad eius seriem naturalem pertinere intelligitur. Nec aliter accipienda est notio integri anniuersarii anni, quem sinit L. 4. C. de suscept. Lib. X. et temporis iugis, aut iugiter computandi, quod occurrit in L. 1. C. de feriis, L. 22. C. ad SC. Velei, L. 3. 4. C. de praescript. XXX. vel XXXX. ann. et L. ult. C. de fund. patrimon. Lib. XI. item continuatio temporis, quae pro continuo tempore posita legitur in L. ult. pr. C. de tempor. in int. rest. Plane respondet *ΜΟΔΕΣΤΙΝΙ* ἐνιαυτός συνεχιμένων ἡμερῶν in L. 10. §. 3. D. de excusat. et vetus *GLOSSA* in *EV. ΟΤΤΟΝΙΣ Thef. Iur. Rom. Tom. III. p. 1756.* quae *νοτινίως* explicat per *συναπτῶς, μὴ δεχομένη περικοπήν τινα.* Vitale autem tempus eo sensu dicitur, quo in exemplis a *BARN. BRISSONIO Lib. XVIII. de verborum, quae ad iur. ciu. pertinent, signif. v. uti, p. 1373. ed. nouiss.* adlatis uti est experi actione: et eodem redit utilitas temporis in L. 1. §. 3. D. quis ordo in poss. secus in L. 4. pr. D. de eo quod certo loco, qui locus ad id, quod temporis causa interest, pertinet. Graeci aut seruant οὐτίσιον ζερόν, vt *THEOPHILVS* ad §. 16. I. de excus. tut. *EUSTATHIUS* de varia temporum in iure ciu. obseruatione cap. 19.

§. 1. et GLOSSAE *verb. iur. l. l. p. 1774. passim*, aut adpellant *ἀειμέρον*, interpretibus EVSTATHIO *l. l. c. 27. §. 2.* et GLOSSA *ibid.* plerumque tamen ipsum quoque tempus vtile vocant *συναπτόν*, v. g. EVSTATHIVS *c. II. §. I. et 2. c. 14. §. I. c. 16. et c. 19. §. I.* et GLOSSAE *l. l.* vt, nisi aliunde constaret, quomodo dies essent computandi, ex Graecis certe iuris auctoribus disci vix posse videatur. Quae observatio fugit diligentiam IAC. CUIACII *Lib. II. Obs. c. 18.* nec tamen mouere debuisset ANT. SCHVLTINGIVM in *Notis ad Glossas verborum iuris*, vt, quoties a Graecis interpretibus vtile tempus per *συναπτόν* redditum animaduerneret, negationem addi iuberet. Forte enim habet in illis locis τὸ *συναπτόν* vim congrui, quod apte cohaereat, et, vt verbo dicam, opportuni. Ceterum illustrari potest temporum, de qua loquor, diuersitas maxime exemplo *cretionis*, cuius VLPIANVS *Fragm. iii. 22. §. 31. et 32.* duas proposuit species, *vulgarem* alteram, alteram *continuum*, vt illa, cui adiecta sunt verba: *quibus scieris patetisque*, vtilibus interuallis regatur, haec, a qua sollempnis formula abest, intra continuum spatium procedat.

Descripturus autem temporis continui et vtilis indolem, de eo potissimum genere disseram, *quod leges ipsas actionibus humanis praescribunt*, nec immorabor exemplis *conventionum* vel *utilitarum voluntatum*, quae, vt aliquid intra certum tempus eueniat, statuunt; cuiusmodi est temporis continui mentio in *L. 2. pr. D. quib. mod. usufr. amitt. L. 7. D. quemadm. seruit. amitt. L. 6. et 17. D.*

17. *D. de usu et usufr. leg. L. 4. §. 5. L. 20. §. ult. L. 40. §. 2. D. de statulib. L. 38. §. ult. D. de liber. causa. L. 1. C. si mancip. ita fuer. alien.* Non magis ad nostram temporis obseruationem pertinent fines, quibus *conditio* alicuius hominis regitur, licet ab ipsis legibus sint descripti, vt in *L. ult. §. 3. D. de public. et veſtig. veterana mancipia* definiuntur ea, quae anno continuo in vrbe ser- uerint: *cf. d. L. 51. §. 2. D. ad L. Aquil.*

C A P. II.

Quotuplici modo tempus continuum et utile in iure civili computetur, ostenditur.

Continuum quidem tempus, si a specie in *L. 31. D. ad L. Iul. de adult.* proposita, quam infra sigillatim illustrabo, discesseris, eodem semper modo in iure nostro computatur, vt serie perpetua dierum naturalium decurrat, neque spatium intermedium ex eo eximatur: *d. L. 4. §. 5. D. de statulib. i. d. L. 7. D. quemadm. seruit. amitt. vnde iugiter et sine additamento dierum seruari dicitur in L. 1. C. de feriis.* Id vero tenendum est, ne iuris quidem vel facti igno- rantiam eius cursum impedire, quod exemplis *L. 8. D. de his, qui not. infam. L. ult. C. de dolo, L. 3. C. de praeser. XXX. vel XXXX. ann. et L. 5. C. ad L. Iul. de adult.* satis confirmatur. Qui enim aliquando a momento scientiae repetuntur dies continui, vt tuto- ribus concessi ad adlegendas excusationes: §. 16. *I. de excusat. po- tiori iure* vtilium numero ad censentur.

Vtile

Vtile autem tempus varie potest describi, prout vel ad initium, vel ad causas eius respexeris. De solis causis cogitavit ALB. GENTILIS, dum in *Lib. de diuersis temporum adpellationibus* c. 14. triplex tempus vtile distingueret, vnum vtile quibusdam, non omnibus, aliud vtile omnibus, non tamen semper, tertium vtile omnibus et semper. *Vtile quibusdam* dixit tempus, quod non omnium causarum cognitionem admittit, sed rerum tempore periturarum, dationis tutoris et curatoris, adpellationis interponendae, id genus aliarum. *Tempus vtile omnibus, sed non semper*, vocauit, quod non omni ex parte est vtile, sed, vt in diebus intercisus, aliquot horis, quibus ius non redditur, interruptum; *omnibus denique et semper vtile*, quod omnes causas agi finit, et in omni sua stata parte. Sed dubito vehementer, an hoc modo consultum sit singulis temporis, quod tamquam vtile continuo opponitur, figuris; quae vt magis elucescant et plene pateant, paullo altius sunt repetendae. Ita que, praecunte GLOSSA ad inscriptionem tituli *D. de diuers. tempor. praeser.* tria potissimum ad vtile tempus exiguntur: *primum*, vt actor experiri, *deinde*, vt reus conueniri, *denique*, vt iudex adiri possit.

Ac primum quidem, vt actor experiendi facultate gaudeat, non sufficit, eum agere posse, sed etiam, vt, sibi hanc potestatem esse, intelligat, necesse est. Vtrunque expressis verbis coniungitur in *L. 2. pr. D. quis ordo in possess. ita autem vtile tempus est,*

ut singuli dies in eo utiles sint; scilicet ut per singulos dies et scierit et potuerit admittere (bonorum possessionem), ceterum quacumque die nescierit, aut non potuerit, nulla dubitatio est, quin dies ei non cedat. Inde in *L. 6. D. de calumniat. is, qui nescit, negatur habere experiundi potestatem: cf. L. ult. C. de dolo malo.* Solam autem facti, non iuris, ignorantiam in tempore utiliter computando excusare, recte obseruauit RAD. FORNERIVS *Lib. II. Rerr. quotidid. c. 14. in OTTONIS Thes. T. II. p. 175.* quod aperte proditur in *L. 1. §. 1. D. de iur. et facti ign. L. 10. D. de bonor. poss. et L. 6. C. qui admitt. ad bon. poss. nisi lex aliqua singularis quibusdam hominibus eius rei gratiam fecerit, quale exemplum exstat in L. 9. §. 1. D. de iur. et f. ign.* Quae ad experiundi facultatem ipsam ab aëtoris parte exigantur, clare docet *L. 1. D. de diuers. temp. praeser.* scilicet, ne idonea praesto sit causa, qua impediatur experiiri: *cf. L. 11. §. 5. et L. 15. pr. D. ad L. Iul. de adult.* Propter huiusmodi impedimenta succurritur ex *d. L. 1.* ei, qui apud hostes est, vel reipublicae causa abest, vel in vinculis est, vel tempestate in loco aliquo aut regione detinetur, ut neque experiiri, neque mandare possit: *cf. L. 1. §. 1. L. 26. §. ult. L. 28. §. 1. D. ex quib. caus. maior. d. L. 11. §. 5. et L. 15. pr. D. ad L. Iul. de adult. L. 15. et 21. C. eod. L. ult. C. de dolo malo.* Non tamen excusatur, qui valetudine impeditur, ut mandare possit, dummodo actus sit huiusmodi, qui mandatum recipiat: *d. L. 1. de diu. temp. praeser.*

Ut reus experiendi secum faciat potestatem, vel habeat, qui se idonee defendat, est alterum, quod ex *d. L. 1. in tempore vtili spectatur*; et eatenus respondit SCAEVOLA in *L. 39. pr. D. de minor.* posse etiam egressos aetatem legitimam in integrum restitui, si aduersarii, ut impedirent cognitionem Praefidis, ad Imperatorem adpellauerint, finita autem adpellationis apud Imperatorem cognitione, et iniusta adpellatione pronuntiata, vtile tempus elapsum deprehendatur. Similia impedimenta, ex persona aduersarii nata, recenset *d. L. 1. §. 1. L. 21 — 26. et 28. §. 4. D. ex quib. caus. maior.*

Superest, ut magistratus quoque vel iudex, coram quo causa agitur, sui copiam faciat, quod in tempore vtili quam maxime obseruari docet *d. L. 1. de diu. temp. praeser. iungenda Legi. 26. pr. et §. 7. D. ex quib. caus. mai. L. 1. §. 9. D. quando adpelland. et L. 6. C. ad L. Iul. de adult.* Verum adeundi facultas pro causarum diuersitate varie accipitur, nec, quando Praetor quibusdam negotiis vacat, omnibus se praebere intelligitur. Vnde distinguenda sunt duo potissimum dierum genera: dies *fasti*, seu *festinum*, quibus Praetor pro tribunali cognoscit; et alii, quibus de plano ius reddit. Iam quaecumque cognitione, et summaria, indigebant, non poterant aliis diebus, quam fastis, expediri; quae vero per libellos agebantur, quouis alio tempore opportune fiebant, dummodo sui copiam magistratus in publico fecisset: *d. L. 1. §. 9. D. quando adpelland.* Proinde aliis causis tempus vtile est, quod

in aliis eximitur, vt manifesto bonorum possessionis argumento docet *VLPIANVS L. 2. §. I. D. quis ordo in possess. seru. Dies bonorum possessionis utiles esse palam est; sed non sessionum numerabuntur, si modo ea sit bonorum possessio, quae de plano peti potuit. Quid, si ea, quae causae cognitionem pro tribunali desiderat, vel quae decretum exposcit? sessiones erunt nobis computandae, quibus sedit is; quibusque per ipsum Praetorem factum non est, quo minus daret bonorum possessionem. Quae dierum, a sessionibus vacuorum, obferuatio tam strenua est, vt secundum *L. 2. D. de feriis, et L. II. §. 6. D. ad L. Iul. de adult.* in primis in negotiis, quae moram non ferunt, vel de plano expediri possunt, ipsi quoque dies feriatu imputentur, qui alioquin cum ceteris nefastis e tempore vtili solent eximi, dummodo res pro tribunali sit cognoscenda. Quum vero de hoc causarum discrimine post *IAC. RAEVARDVM Protribunal. c. 1. 6. 7. 8. et 9. Opp. Tom. I. p. 873. sqq. SIBR. TET. SICCAMAM Lib. II. de iudicio centum. c. 1. p. 115. sqq. ed. Zepernick. FRANC. POLLETVM Lib. I. Historiae fori Rom. c. 8. et 9. et PHIL. BROIDAEM in Corollaris ad POLLETI l. l. plene dissererit GER. NOODT Lib. I. de iurisdic. et imp. c. 10. equidem nihil adicio, nisi quod ex loco *CAPITOLINI in v. M. Antonini Philosophi c. 10.* numerus dierum vtilium, qui tamquam fasti tempore *D. MARCI* anno vulgari inessent, adpareat. Is enim Imperator fastis dies iudiciorior addidit, ita vt ducentos triginta dies annuos rebus agendis litibusque disceptandis constitueret.**

Patet

Patet igitur, in tempus utile id solummodo spatium impu-
tari, quo agi potuit, deinde eo, quo id non licuit, siue actor, siue
reus, siue iudex essent impediti. Et hoc sensu infinitis in locis oc-
currit clausula edicti Praetorii: *quum experiundi potestas
erit, vt in L. 1. pr. D. quae in fraud. cred. et L. 1. pr. D. quod vi
aut clam, vel: quum primum experiundi potestas erit,
v. c. in L. 1. §. 1. D. ex quib. caus. maior. et L. 1. pr. D. vi possid.
dies ipsi vero, quibus experiundi potestas est, cedere dicuntur: L.
28. §. 4. D. ex quib. caus. maior. L. 1. D. de diuers. temp. praeser.*

Iam etsi triplex, quam descripsi, facultas ad tempus utile
plerumque exigitur, tamen occurrunt exempla, quibus e continuo
cursu aliquid est admixtum, vt, modo vna vel altera facultas exerceri
possit, nihilominus tempus utiliter computari dicatur. Vnde tres
potissimum constituo utilis in iure computationis modos: *primum*,
qui omnis generis impedimenta ex spatio definito eximat, vt non
solum experiundi potestas ab actoris parte requiratur, sed etiam ad-
versarii et iudicis copia necessaria sit, seu *tempus plene utile: alte-
rum*, qui solius initii, non item cursus, rationem habeat, vt, dum-
modo quis cognouerit, sibi esse agendi facultatem, protinus ei in-
teruallum ad agendum praescriptum currere incipiat; seu *tempus
utile ad aliquid*, auctore VLEPIANO in L. 1. §. 7. D. quando adpel-
land. tertium denique, qui, ab ipso facto profectus, decursu fiat uti-
lis, seu *tempus initio continuum, progressu utile*. Quam triplicem
temporis utilitatem, cum tempore continuo comparatam, singulis

deinceps exemplis, ab ipsis legibus petitis, comprobabo, ommissis, quae, in iure nostro non expressa, eandem computandi rationem, argumentis a similitudine ductis innixam, admittunt.

Originem autem totius computationis a Praetorum et Ictorum, qui libera rep. floruerunt, aequitate repeto, cui causam dederat Pontificum in intercalando solertia. Certe ex hac omnium apud veteres Romanos discrimen fluxisse, IAC. VAN VAASSEN *Lib. I. Animadversionum Historico-criticarum ad fastos Romanorum sacros*, quas post auctoris obitum edidit CHR. SAXIVS *Trai. ad Rh. 1785. c. I. p. 19. sqq.* accurate demonstravit.

CAP. III

Exempla temporis continui proponuntur.

A tempore, quod sine vlla interruptione continuo decurrit, dum proficiscitur oratio, primum idemque maxime perspicuum exemplum occurrit in *L. 8. D. de his, qui not. infam.* vbi VLPIANVS *tempus luctus*, quatenus a vidua observandum est, vocat *continuum*, secus ac currere solet patri, qui filiam in sua potestate constitutam, genero mortuo, intra id tempus, quo elugere virum moris est, antequam virum elugeret, in matrimonium collocauerit. Hunc enim, monente eodem Iuriconsulto, tunc demum in poenam a Praetore propositam incidere aequum est, quum, mortuum

tuum esse generum, *seuerit*, ne ignorantia puniatur. Sed diuersa ratio obtinet in vidua, cui et ignoranti tempus luctus cedit ex die mortis mariti, forte, ne doloris, saepe simulati, iusto seuerius admonita in ipso aetatis flore absumatur, vel dura infamiae nota vltra modum impendeat, vnde maluerunt Iurisperiti, aequitatis studiosissimi, tempus luctui statotum corripere, quo citius tristitia signa a vidua deponi possint. *Et ideo, si post legitimum tempus mariti mortem cognouit, Labeo ait, ipsa die et sumere eam lugubria et deponere.* Aliam continuae computationis rationem, ab imbecillitate muliercularum petitam, ne nimis diu differantur secundae nuptiae, quas adpetere viduae prae virginibus videantur, MARQVARDVS FREHERVS *Lib. III. de infamia c. 17. § 8. p. m. 467.* addit; quam, ne iniuriosus esse arguar erga pudorem muliebrem, prudens omitto, sicut et lepidam scilicet causam, quam BARDVS *d. l. c. 3. §. 7. in Tr. Tr. Tom. V. f. 212. b. reddidit.*

Quodsi mulier, diuortio facto, se *praegnantem* esse dicat, debet intra *XXX. dies continuos*, ex die diuortii connumerandos, non vtilis, id ipsum marito *denuntiare*: *L. 1. §. 7. et 9. D. de agnos. et alend. lib.* quod venit ex Scto Planciano, sub auspiciis VESPASIANI condito: v. Io. ORTW. WESTENBERGII *Diu. Marc. Diss. XXVII. §. 6. p. 271.*

Continuus porro, seu, vt cum MODESTINO loquar, *συννυμμένων ἡμερῶν*, est annus, ex quo, qui reip. *caussa* absuerant, reuersi a tutela excusantur: *L. 10. §. 3. D. de excusat.* quo loco simul cautum legitimus,

legimus, recta via esse redeundum, non eiusmodi, quae sit ex circuitibus: ne anni vacatione, ex aequitate indulta, abuti potius, quam uti reuerfus videatur.

Singularem speciem temporis continui exhibet *L. 5. §. 16. et 19. D. ut in possess. legat. vel fideicom. seruand. causa esse liceat*, cui causam dederat Imperatoris ANTONINI constitutio de *legatariis et fideicommissariis in propria bona heredis mittendis*, si post sex menses, quam aditi pro tribunali fuerint hi, quorum de ea re notio est, in satisfactione cessatum sit. In quo interuallo *VLPIANVS d. §. 19.* putat *sex mensium continuum tempus, non possessionum, esse computandum.* Perperam ibi *FRANC. ZOANNETTUS Resitut. c. 8. in OTTONE Thef. T. III. p. 652.* exemplarium, nescio quorum, fidem sequutus, pro *possessionum legit sessionum*, ut conueniret locus *Legi 2. §. 1. D. quis ordo in possess. seru.* quae et ipsa est *VLPIANI* ex eodem opere. Verum etsi hanc coniecturam suam fecerunt viri doctissimi, ab *OTTONE* in Praefatione ad *Theauri Tomum, quem dixi, p. 21. sq.* laudati, tamen nihil mutandum censeo, quum *possessionum dies* respiciant ad bonorum possessionem, in qua tempus vtiliter communerari palam est. Itaque ne quis forte ex eo, quod de satisfactione ab herede praestanda legatariis vel fideicommissariis, magistratum adiri oporteat (quem sub eo, cuius ea de re notio est, intelligi, *WESTENBERGIUS l. l. Diff. XXXVIII. §. 6. p. 318.* recte obseruauit), tempus in hac quoque specie ad aequitatis Praetoriae normam esse exigent

exigendum inferat, continuo id computari monuit VLPPIANVS, quominus mora heredi prodesse videatur.

In loco de mulierum intercessionibus duplicem obseruavi temporis continui mentionem: alteram, quae occurrit in *L. 24. §. 3. D. ad SC. Vellei*, alteram, quae debetur *L. 22. C. eod.* Ac prima quidem visio paullo difficilior his verbis continetur: *Si pro eo, qui temporali actione teneretur, mulier intercesserit, temporalis actio restituetur: sic tamen, ut ex praecedenti causa continua tempora numerarentur post restitutionem, quamuis statim, atque intercessit mulier, competat.* Quod enim SCto in gratiam mulierum introductum fuerat beneficium, causam deinde dedit actionis, per intercessionem feminae, nouandi animo factam, amissae, restitutioni, qua Praetor creditoribus succurrit: v. NOODT *ad d. tit. D. in Opp. T. II. p. m. 278.* Iam fingamus, mulierem fidem interposuisse pro venditore, qui, elapsis duobus, adhuc per quatuor menses redhibitoria tenebatur. Restituetur emtor pro rata temporis, ut quatuor menses post restitutionem residui continua serie cohaereant cum duobus, qui iam ante restitutionem elapsi essent, quasi numquam mulier intercessisset: etsi post impetratam restitutionem noua actio indulta videri poterat, cui, integro demum spatio exeunte, praescriberetur.

Alteram temporis continui, in feminarum intercessionibus obuii, speciem continet *d. L. 22. C. ad SC. Vellei*, quae fidem a muliere, elapso post priorem cautionem iugi biennio, iterum interpositam, omni-

C

modo

modo ratam esse iubet, siquidem id tempus satis prolixum visum est Imperatori ad fragilitatis suspicionem excludendam.

Cui biennii continui exemplo addere licet duo alia, a locutione conductione et litterarum obligatione petita, quorum indoles quum e *L. 54. §. 1. et L. 56. D. loc. cond.* nec non *L. 14. pr. C. de non numer. pec. ac §. vn. I. de litter. oblig.* plenissime pateat, vix est, vt iis diutius immoremur.

Eodem sensu in *L. 4. C. de suscept. Lib. X. anni anniuersarii* mentio facta est, quo transcurso susceptores pecuniae acceptae et expensae rationes reddere coguntur, vt facilius, si quis in furto fuerit deprehensus, recentem queat redintegrare iacturam, non perpetui autem exactores teneantur in continuata vexandorum prouincialium potestate, velut concussionum dominatione; sed per annos singulos iudiciaria sedulitate mutentur.

In primis autem frequens est temporis continui computatio in dilationibus, vfucapionibus ac praescriptionibus, restitutionibus denique in integrum, quatenus nouissimo iure obtinent. De dilationibus dubitare nos non finit *L. 3. C. de dilation. Periae, siue repentinae, siue sollemnes sint, dilationum temporibus non excipiantur, sed bis connumerentur: cf. L. 2. C. de temp. et repar. adpell.*

In vfucapionibus mobilium continuum tempus numeratur, teste PAVLLO *L. 31. §. 1. D. de usurpat. et vfucap.* de praescriptione autem longi temporis manifeste idem sauxit IUSTINIANVS *L. ult. C. de praescript. longi temp. dum scientiam vel ignorantiam in ea expecta-*

vi negavit, ne altera dubitationis inextricabilis oriatur occasio. Nec
 obstat Nou. CXVIII. c. 7. quae de rebus, infcio vero domino, mala
 fide alienatis, non nisi XXX. annorum spatio praescribendis, loquitur.
 Vtique enim et tricennalis praescriptio continua annorum serie de-
 currit: L. 3. C. de praescript. XXX. vel XXXX. ann. L. 1. §. ult. C.
 de annali except. et quadraginta annorum lapsus, aliquando necessa-
 rius, iugiter computatur: L. ult. C. de fund. patrimon. Lib. XI.
 Similis ratio obtinet in praescriptione quadriennii, qua fiscus, bona
 vacantia vindicaturus, excluditur: L. 1. C. de quadr. praeser. nec
 non intuitu quinquennii, post impletam minorem aetatem compu-
 tandi, intra quod maior factus alienationem sine decreto tentatam silen-
 tio comprobavit: L. ult. C. si maior factus alienat. maxime vero circa
 quinquennium, quo aduulatio adulterii finitur: L. 11. §. 4. L. 29.
 §. 5. et 7. L. 31. D. ad L. Iul. de adult. L. 5. C. eod. L. 1. §. 10.
 D. ad SC. Turpill. Cuius quidem temporis, auctore Io. Gvil.
 HOFFMANNO Lib. Sing. ad L. Iul. de adult. c. 3. §. 4. p. m. 63. non
 per ipsam legem Iuliam, sed per SCtum, AVGVSTI, vt videtur, suafu
 postea conditum, statuti, continua computatio toties inculcata legi-
 tur, quia reliqua tempora, in eadem quaestione obseruanda, vtliter
 numerantur, vt infra dicetur.

Superfunt exempla continui spatii, a restitutionis in integrum
 forma recentiore petita; siquidem antiquae iurisprudenciae annus
 utilis magis placuit. Ac praeter tempora, pro locorum diuersitate a
 CONSTANTINO M. L. 21. C. Th. de integ. restit. iis, qui per aetatem se

laefos profitentur, praefcripta, quibus IUSTINIANVS *L. vlt. C. de temp. in int. rest.* quadriennium continuum substituit, in primis huc pertinet biennium continuum, intra quod actionem de dolo moueri CONSTANTINVS *L. vlt. C. de dolo malo* iussit. Neque enim ex die, quo se quisque admissum dolum didicisse commemorauerit, neque intra anni utilis tempus (vt olim ex *L. 35. pr. D. de O. et A.*), sed potius ex eo die, quo adferitur commissus dolo, spatium experiundi currit, ob indolem puta actionis, quae famam rei fugillat: *L. 1. §. 4. L. 11. §. 1. D. de dolo malo.*

Atque in his exemplis omnibus continuum spatium ita computatur, vt ferie dierum, nec per ignorantiam, nec per aliud impedimentum interrupta, decurrat. Vnam obseruaui temporis continui speciem, laxius computandam, quam PAVLLVS *L. 31. D. ad L. Iul. de adult.* postquam quinquennium, aduocationibus adulterii praefinitum, continuo numerandum esse monuit, his verbis exhibet: *quid ergo fiet, si prior mulier rea facta sit, et ideo adulter eodem tempore reus fieri non potuit, et diu tracta lite quinquennium transferit? quid, si is, qui intra quinquennium quem postulauerat, non peregerit? aut praenariatus est, et alius eundem repetere velit, et quinquennium transfactum sit? aequum est, computationi quinquennii eximi id tempus, quod per postulationem praecedentem consumtum sit.* Tres potissimum adferuntur caussae, ob quas quinquennii computatio relaxatur. Prima explicanda est ex eo, quod adulterii reos marem et feminam ex eadem caussa simul facere vni eidemque aduocatori non licuit: *L. 8. C.*

C. eod. cf. HOFFMANNI Lib. laud. c. 6. §. 9. p. m. 133. Ergo dum mulier postulabatur, adulterum eodem tempore adulari nefas visum est: vnde facile fieri potuit, vt, diu tracta lite, quinquennium transiret, antequam crimen aduersus maritum intentari posset. Altera et tertia causa ponunt adulationem aduersus adulterum intra quinquennium coeptam, sed per tergiversationem vel praeuarcationem intermissam, quae alium adulatorem magis idoneum impediuit, quo minus eodem tempore eundem reum postularet. Neque enim permissum est pluribus eundem reum facere, vt adeo aliis, qui post maritum et patrem adulari possunt, ad adulationem proficientibus, is, cuius de ea re notio est, de iusto adulate con-stituere debeat: *L. 2. §. ult. D. eod. nec obstat, libellos oblatos esse a pluribus, quum vnus modo possit perseverare: L. 29. §. 8. D. eod.* Fac igitur, quinquennio nondum praeterlapso reum postulatum esse ab aliquo, qui postea desistebat, vel tamquam praeuarcator submotus fuerat, quum contra alius adulator reum facere perseverauerit, qui tamen, *prioris iniuria impeditus*, elapso demum quinquennio postulare coeperat. Quaeritur, vtrum lapsus quinquennii adulationem citra adulatoris culpam protractam sistat? PAVLO vero ob illas tres causas *aequum* visum est, computationi quinquennii eximi id tempus, quod per postulationem praecedentem consumptum sit; quae sententia vt concilietur loco VLPiani in *d. L. 29. §. 8. hoc amplius Scto adiectum est: vt si plures eundem postulauerint, eius, qui perseverauerit reum reamque facere, postulationis dies prima exigatur:*

scilicet ut, qui aduocat, suos libellos aduocatorios expectet, non alienos, sciendum est, in nostra specie sermonem esse de aduocatore, praecedentis postulationis mora impedito, VLPPIANVM vero loqui de eo, qui suae morae poenas dederat. Latet proinde in PAVLLI decreto plane singulare computationis continuæ exemplum, quod perperam GLOSSA retulit ad tempus initio utile, progressu continuum a quo errore ne ipsum quidem WESTENBERGIUM l. l. Diff. XXXXII. §. 6. p. 365. sibi cauisse animaduerti. Sola enim intermedia tempora eximuntur, quibus per praecedentes postulationes aduocacionis sollemnia impleri non potuerunt: initium continuo cedit ex die commissi criminis.

CAP. IIII

Temporis perpetuo utilis exempla recensentur.

Utilis temporis tres supra distinximus species, quarum prima est eiusmodi, ut e toto spatio legibus statuto omnis generis impedimenta eximantur. Exemplum maxime illustre praebet *tempus petendae bonorum possessionis*, quale ab VLPPIANO L. 2. pr. D. quis ordo in poss. describitur: ita autem utile tempus est, ut singuli dies in eo utiles sint: scilicet ut per singulos dies et scierit et potuerit admittere; ceterum quacumque die nescierit, aut non potuerit, nulla dubitatio est, quin dies ei non cedat: cf. §. 6. I. de bon. poss. Itaque primum scire debet is, qui admittere vult bonorum possessionem, eandem sibi esse
dela.

delatam, id est, in ea causa bonorum possessionem esse, ut ipse eam
 adgnoscedo possit acquirere; quemadmodum *delata hereditas* in-
 telligitur, quam quis potest adeundo consequi: *L. 151. D. de V. S.*
 Proinde exigitur, ut sciat, eum, de cuius bonis agitur, testatum in-
 testatumue obiisse, et praeterea se ad eius bonorum possessionem
 vocari ex iis causis, ex quibus successiones Praetoriae deferuntur:
L. 10. D. de bon. poss. cf. §. ult. I. de hered. qual. et differ. Quodsi
 quis aliquid eorum ignorauerit, ei tempus legitimum non cedit,
 dummodo in facto, non in iure errauerit: *d. L. 10. L. 5. et 6. C.*
qui admitt. ad bon. poss. ut adeo, quum quis initio sciuerit, se voca-
 tum esse, postea vero nescire coeperit, ei tempus adgnoscedae bo-
 norum possessionis non currat: *veluti si, quum initio cognouisset,*
eum intestatum decessisse, postea quasi certiore nuntio adlato dubitare
coeperit, numquid testatus decesserit, vel numquid uiuat, quia hic rumor
postea perrepererat: d. L. 2. pr. D. quis ordo in poss. Pergit *VLPIA-*
NVS, idem et in contrarium accipi posse, ut, qui ignorauerit initio,
 postea scire incipiat: nemini enim, nisi scienti tempus cedit. *Scien-*
tiam autem eam obseruari vult, auctore POMPONIO, non quae cadat
in iurisprudentes, sed quam quis aut per se, aut per alios adsequi po-
tuerit, scilicet consulendo prudentiores, ut diligentiorum patremfamilias
consulere dignum sit: d. L. 2. §. ult. cf. d. L. 10. D. de bon. poss. Ac
 requiritur sola scientia eius, cui delata est bonorum possessio; siqui-
 dem nec scientia alterius nocet, nec ignorantia eiusdem prodest:
L. 5. D. de iur. et facti ignor. Quod quomodo ad bonorum posses-
 sionem

sionem transferri oporteat, tum e *L. 3. et 5. D. quis ordo in poss.*
seru. patet, tum ab EM. MERILLIO *Lib. V. Obss. c. 2. et Lib. I. Va-*
riantt. ex Cuiacio c. 43. adcurate expositum est, qui in primis in eo
 adlaborauit, vt dicta loca conciliaret *Legis 7. §. ult. D. de honor. poss.*
 Illud vero singulare est et, ceu recte monuit HVGGO DONELLVS ad
L. 3. C. qui adm. ad bon. poss. in Opusce. postumis p. 33. utilitatis
 caussa introductum, quod tutor infantis et curator furiosi nomine
 bonorum possessionem adgnosceri possint, quamuis ipsi, infans vel
 furiosus, delatam sibi esse hereditatem, ignorent; *d. L. 7. §. 1. L. 1.*
D. de bon. poss. furios. L. ult. §. 3. et 7. C. de curat. furios. vel prod.
 Verum nec his omissa a tutoribus vel curatoribus petitio quidquam
 nocebit, si modo ad aliquem rationis usum peruenerint: *d. L. 1. D.*
de bon. poss. furios. Quemadmodum autem scientia eius, qui bono-
 rum possessionem admittere cupit, ad temporis praefiniti decursum
 exigitur: ita nec *petendi facultas* scienti deesse debet, quae non so-
 lum vniuerse intelligitur ex indole temporis utilis, supra descripta,
 et generalibus VLPiani verbis, in *d. L. 2. pr. D. quis ordo in poss.*
 expressis, sed etiam illustrari potest exemplo ventris in possessionem
 missi, quo nondum edito cedere bonorum possessionis tempus se-
 quentibus, IDEM §. 4. *d. L.* negauit. Similiter nec absentia, nec aliud
 quoduis impedimentum, propter quod heres ius suum intra tempus
 praefinitum persequi non potuit, obesse ei dicitur in *L. 8. C. qui*
adm. ad bon. poss. Aliquando, sed rarius, et, quantum sciam, in sola
 Carboniana bonorum possessione *decretali* fit, vt heredis facultas eam-
 dem

dem accipiendi ab aduersarii copia quodammodo pendeat, qui controuersiam petitorio debet mouisse, antequam locus sit bonorum possessioni. Quo respexit *VLPIANVS L. 3. §. ult. D. de Carbon. ed. dum Carbonianae possessionis spatium impuberi filio ex eo tempore currere respondit, ex quo controuersiam sibi fieri cognouerit.* Id uero in omni bonorum possessione obseruatur, ut Praetoris vel omnino eius, cuius ea de re notio est, ad eundem facultatem habuerit is, qui admittere eam velit: quae potestas diuerso modo accipitur, prout de plano bonorum possessio peti potest, vel causae cognitionem pro tribunali aut decretum exposcit. Nam si de plano admittitur, non fessionum dies numerabuntur: *d. L. 2. §. 1. D. quis ordo in poss. sed ii, quibus magistratus in publico sui copiam fecit: L. 1. §. 9. D. quando adpell.* Contra si causa cognita bonorum possessio detur, non alibi dabitur, quam pro tribunali, quia neque decretum de plano interponi, neque causa cognita bonorum possessio alibi, quam pro tribunali dari potest: *L. 3. §. 8. D. de bon. poss.* unde hic *sessiones erunt nobis computandae, quibus sedit is, quibusque per ipsum Praetorem factum non est, quo minus daret bonorum possessionem: d. L. 2. §. 1.* Neque enim in bonorum possessione, quae pro tribunali datur, sufficit, Praetorem se dedisse pro tribunali, sed *postulationibus quoque vacauerit, necesse est: unde negatur tempus ad bonorum possessionem cedere, quum Praefes aliis rebus, aut militariibus, aut custodiis, aut cognitionibus fuerit occupatus: §. 2. d. L.* Ac tanta fuit Ictorum in hoc spatio computando aequitas, ut, si Prae-

ses provinciae in proxima fuerit ciuitate, accedere debeat ad utilitatem temporis ratio itineris, scilicet numeratione viginti millium passuum facta; nec enim exspectare debemus, ut praeses provinciae veniat ad eum, qui bonorum possessionem petiturus est: §. 3. d. L. De trita temporis, prout vel liberi et parentes, vel extranei bonorum possessionem petunt, diuersi, dimensione nihil addo, quam SCIP. GENTILIS *Tr. de scientia heredum c. 3. part. 2. p. m. 34.* ex veteri more cretionis sumtam esse, eleganter obseruauit.

Porro omnis restitutio in integrum (excepta ea, quae ob capitis deminutionem locum habebat, utpote perpetua: L. 2. §. *ult. D. de capite min.*) olim intra annum utilem petenda erat, cuius exempla manifesta exstant in L. 14. §. 2. *D. quod metus caus.* L. 19. *D. de minor.* L. 1. §. 1. et L. 28. §. 3. 4. *D. ex quib. caus. mai.* L. 4. *C. de his, quae vi metusue c. L. 1. 2. et 3. C. de restit. mil. et L. 18. C. de possim. reu.* additis locis, quae, quum simpliciter anni mentionem faciunt, utilem indicant, vt L. 6. *D. de alienat. iudic. mut. causa f. et L. 35. pr. D. de O. et A.* Originem eius temporis nescio an BRISONIVS *Lib. III. selsit. ex iure ciu. Antiquitt. c. 2.* recte repetierit ex lege Laetoria, quum ea non omnibus minoribus, quacumque ratione laesis, subuenerit, sed dumtaxat iis, qui dolo malo damnum passi, reliquis vero Edictum Praetoris auxilium praestiterit: v. Io. HERTZERI *Diff. ad legem Laetoriam §. II. not. d. in DAN. FELLEBERGII Iurisprud. antiquae T. II. p. 616.* Vnde mallet, vt plurima, quae in minorum restitutione occurrunt, ita in primis tempus
tum

tum eius, tum ceterarum restitutionum ad Edicli beneficia referre, ne abnuente quidem VLPIANO ipso, qui in *L. 1. pr. D. de minor.* omnem tutelam minoribus promissam Praetoris acuitati tribuit. In computando vero anno utili, restitutionibus petendis statuto, eadem obferuata est, quae in omni tempore plene utili locum habet, ratio, cuius exemplum e multis vnum suppeditat *d. L. 28. §. 3. 4. D. ex quib. causf. maior.* nisi quod minoribus curreret ab exacto anno vicesimo quinto: *d. L. 19. de min. cf. L. ult. pr. C. de temp. in int. rest.* maioribus autem, per absentiam laesis, non a die scientiae, sed sublato impedimenti, v. c. ex quo quis reuersus esset: *d. L. 3. C. de restit. mil. L. ult. C. quib. ex causf. mai. d. L. 18. C. de possim. reuers. cf. Io. Iac. WISENBACH ad d. L. ult. C. de temp. in int. rest. p. m. 302.* Quumque omnes in integrum restitutiones *caussa cognita a Praetore* promissae sint: *L. 3. D. de in int. rest.* consequens est, eas non aliter esse indultas, quam pro tribunali, et aduocato aduersario, minime vero per libellam, id est, de plano, atque absente aduersario, fieri potuisse: v. NOODT *ad tit. D. de in int. rest. in Opp. T. II. p. m. 82.* Vnde hic simili benignae interpretationi locus fuit, quae modo in bonorum possessionibus obseruata est, quod sessionum tantum dies in restitutionum tempore connumerarentur, quibus Praetor postulationibus vacasset, non vero singuli, quibus sui copiam in publico fecisset. Atque ex hac temporis ad restitutionem dati computatione venit etiam illud, quod nuptiae inter tutorem curatoremue ac pupillam, vel eam, quae sub cura fuit, ante completum aetatis

tempus irritae viderentur: *L. 62. §. ult. D. de ritu nuptiarum*, quod spatium HENR. BOUYER *Lib. II. de iure comab. c. 20. §. 4.* male accepit de anno vicesimo sexto coepto, quo cura finitur: quum meliora eum docere potuissent *L. 28. §. 3. D. de liber. et postum. et L. 6. C. de interd. matr.* Qui enim in *L. 66. pr. D. de ritu nupt. et L. 7. pr. D. ad L. Iul. de adult.* memoratur annus vicesimus sextus, quo demum elapso pupilla potest vxor duci a tutore vel curatore, intelligendus est de anno vtili supra vicesimum quintum completum, vt CUIACIUS *Lib. II. Obs. c. 18.* et FRANG. BALDVINVS *Lib. III. Iustiniani p. 257. sq.* dudum monuerunt.

Vtilis quoque fuit annus in *annali exceptione* Italici contractus, quam ob moles altercationum super ea exortam IUSTINIANVS *L. 1. C. de annali except.* sapienter sustulit. Ex actionibus Praetoris, quae anno vtili circumferri expresse dicuntur, occurrit primum actio de calumnia, quae, quatenus intra annum instituitur, quadruplo locum facit. Annus vero ei, qui dedit pecuniam, ne secum ageretur, ex eo tempore cedit, ex quo dedit; contra ei, quocumque ageretur, alius pecuniam dedit, non ex die datae pecuniae, sed ex eo demum tempore imputatur, ex quo cognouit, datam esse: *L. 6. D. de calumniat.* In quadruplum porro intra annum vtili ei, cui res abest, aduersus eum, qui ex naufragio vel incendio cepisse, vel in his rebus damni quid dedisse dicitur, actio est prodita: *L. 1. pr. D. de incend. ruin. naufrag. L. 18. C. de furt.* qualis etiam est actio vi bonorum raptorum secundum *L. 2. §. 13. D. vi bon. rapt. siue*
 contra

contra eum, qui ipse id fecisse dicitur, siue contra dominum serui, tamquam noxalis, instituitur: *L. 4. C. de noxal. act.* Dupli vero iudicium intra annum, quo primum experiendi potestas fuit, Praetor dedit tum aduersus eos, quorum dolo malo *in turba* damnum quid factum esse dicitur, *L. 4. pr. D. eod.* tum aduersus seruum testamento *manumissum*, qui post mortem domini, ante aditam hereditatem in bonis hereditariis dolo malo effecit, quo minus ex his bonis ad heredem aliquid perueniret: *L. 1. pr. D. si is, qui testam. lib.* Eiusdem indolis, nec tamen ad duplum comparata est actio *de peculio*, quae post mortem hominis alieni iuris, vel postquam emancipatus, manumissus, alienatusue fuerit, temporaria esse incipit: *L. 1. pr. et §. 2. D. quando de pecul. act. annal. cf. L. 1. §. 1. D. de in rem verso*; quare, etsi conditionalis sit obligatio, tamen ex eo computandus est annus, non ex quo emancipatus est, sed ex quo peti potuit condicione existente: *id. §. 2. L. 1.* Quo sensu etiam anni utilis mentio facta est in *L. 17. pr. D. de castr. pec.* Denique et actioni in factum aduersus *mulierem*, quae *ventris* nomine per calumniam in possessione esse dicitur, annus utilis praescribitur in *L. vn. §. 3. D. si mul. ventr. nom. in poss. cal. t. esse dic.* Non minus *interdictorum* plerumque ea est ratio, ut anno utili finiantur; v. c. *unde vi*: *L. 1. §. 39. D. de vi et vi arm. L. 2. C. unde vi*; vel *uti possidetis*: *L. 1. pr. D. uti possid.*

Superest *XXX. dierum utilium*, qui post factam *abolitionem* aduocatoribus reos repetituris cedunt, interpretatio. Eorum qui-

dem varia est observatio, prout abolitio vel ex lege venit, vel publice facta est. Triplex enim, non duplex, quod vulgo statunt, abolitionis genus distinguendum esse docuit *Exc. CAR. GOTTE SCHREITER in Diff. de abolitione veteri et hodierna, praeside IO. THEOPH. SÉGERO defensa, §. 7. sqq.* De legitima abolitione, quae, ad eufatorem mortuo, vel ex iusta causa impedito, locum habet, et procul dubio legi Iuliae de vi, et Senatusconsulto ad eam legem condito debetur, intelligendi sunt XXX. illi dies vtilis, quos *PAVLLVS L. 3. §. ult. D. de adufat. et in script.* ad eufatorem cedere pronuntiauit, vt ex integro reum repetant. Hos igitura comperta prioris ad eufatorem morte, vel sublato impedimento currere existimauerim. Ad publicam vero, quae ob diem insignem, aut publicam gratulationem, aut ob rem prospere gestam decernitur (*L. 8. et 9. D. ad SC. Turpill.*), pertinet benigna *TRAIANI* interpretatio, ex qua XXX. dies repetendis reis praestituti ab eo die currunt, quo feriae finitae sunt: addita Senatusconsulto sanctione, ne alii dies cedant, quam quibus quisque reum suum repetere possit: *L. 10. §. 2. D. eod.* Vnde *PAPINIANVS*, facta harum legum mentione, repetendi rei tempus negavit aliter cedere, quam si ad eufator quoque adire potuerit: *d. §. 2. L. 2.* Quod tamen non, vt quidem putant, ob aequandam iuris rationem decretum est, quoniam totidem dies reis e longinquo deducendis ad res suas antea disponendas, dabantur: siquidem *THEODOSIVS* primus id laxamentum XXX. dierum reis indulfit: *L. 3. C. Th. de exhib. reis, Lib. VIII.*, sed forte ex more antiquissimo Romano.

manorum venit, quibus idem interuallum ad multas causas forenses perficiendas aptissimum, visum est; qualis est XXX. dierum iustorum, per XII. tabulas definitorum, obseruatio. Eatenus autem differt vtriusque spatii, abolitionem subsequenti, computatio, quod post legitimitatem abolitionem aliis dumtaxat liceat, reum repetere: d. L. 3. §. ult. D. de aduocat. et inscripti post publicam iidem aduocatores intra tempus statutum admittantur: d. L. 10. §. 2. D. ad SC. Turpill. Plura ne addam prohibet opera, a Io. AvG. BACHIO in D. Traiano p. 126. sqq. huic loco nauata.

C A P. V

Tempus ab initio utile, progressu continuum, exemplis illustratur.

Minorem utilitatem praestat tempus, quod, licet a die scientiae vel impediementi sublato primum currat, tamen, vbi semel coepit, perpetuo computatur, nullo profus interuallo exempto. Vnde id genus temporis modo utile, modo continuum solet appellari, prout vel ad initium, vel ad progressum respicitur. Praecipua autem exempla haec sunt. Tutoribus et curatoribus ad adlegendas excusationes dati sunt quinquaginta dies continui, ex quo cognouerint, tutelam vel curam sibi esse delatam, dummodo intra centesimum lapidem absint a loco, vbi tutores dati sunt. Si vero ultra centesimum lapidem habitant, in vnamquamque diem numerantur viginti millia passuum, adiectis triginta diebus, qui tamen sic debent

com-

computari, ne minus sint, quam quinquaginta dies. Quae tempo-
 ris computandi ratio et si notissima est ex §. 16. *I. de excusat. tut. L.*
13. §. 1. 2. et 9. D. eod. et L. 6. C. eod. tamen eget aliqua interpre-
 tatione, in primis contra GE. CHRISTI. GEBAVERVM faciendam,
 qui ceteroquin huic argumentò in *Excursu VI. ad Inst. ad. Eiusdem*
Ordini Inst. p. 334. sqq. plurimum lucis adfudit. Putat autem vir
 doctissimus, tempora excusationibus tutorum et curatorum oppo-
 nendis statuta convenire solis iis, qui a magistratibus dantur, aut
 certe, tamquam testamentarii, minus recte dati, confirmantur; mi-
 nime vero omnibus testamentariis, aut legitimis. Iam quamquam
 ex ipsis legibus certo non constat, in legitimos tutores cadere ea,
 quae de excusationum temporibus cauta sunt; quantumvis proba-
 bile sit, nec hos cunctari ultra modum potuisse: (quam coniecturam
 expressis verbis adiuvat THEOPHILVS ad d. §. 16. 1.) tamen ad quos-
 vis tutores testamentarios, siue iure datos, siue confirmatos, tempe-
 stivae excusationis necessitatè pertinuisse, plenissime patet ex *d.*
L. 13. §. ult. D. de excus. et L. 6. C. eod. Nec obstat §. 1. *extrem.*
d. L. 13. vtpote quae, quatenus confirmationis meminit, non tam
 de tutoribus, quam de curatoribus testamentariis, a magistratu con-
 firmatis, est accipienda. Vnde, quum tempus praescriptum ex eo
 eurrat, ex quo cognoverint tutores, se datos esse, testamentariis
 quidem cedit ex eo die, quo testamentum parentis, dativus autem,
 quo decretum Praetoris ipsis innotuit: *d. L. 6. C.* quale decretum
 vel in faciem vel ad domum manifestari oportuit, secundum *d. §. 1.*

L. 13.

L. 13. Neque vero tanta est legum, id spatium introducentium, feueritas, ut, elapso tempore constituto, excludant eum, qui propter aegritudinem vel aliud impedimentum graue venire intra illud non poterat: *d. L. 13. §. 7.* quare id non solum a die scientiae, sed etiam ab impedimento sublato cedere dicendum est.

Quae vero de continuo quinquaginta dierum spatio decreta sunt, ea, teste PAVLEO *Lib. II. Sentt. receptt. tit. 27. §. 2.* (quod fragmentum excerptum est in *L. 38. D. de excus.*) pertinent tantummodo ad *contestandas excusationum causas: peragendo enim negotio* ex die nominationis *continui quatuor menses* constituti sunt. Ea aliud exemplum nostrae computationis! Nam etsi GEBAYER *l. l. §. 1. p. 336.* diem nominationis voluit esse eum, quo tutor causas excusationis adlegavit: tamen loquendi usus Iurifconsultis familiaris huic interpretationi vehementer repugnat. *Nominari enim semper intelligitur tutor, quum a magistratu ad tutelam vocatur: L. 14. C. de excusat. tut. L. 1. C. de magistr. conuen.* numquam excusationis causa, quae potius dicitur *adlegari, L. 31. pr. D. de excus.* vel *proferri L. 39. eod.* ut mittam alias formulas, a BRISSONIO *Lib. V. de V. S. v. excusatio,* diligenter expositas. Adcedit, quod PAVLLVS additurus fuisset vocem: *alii continui quatuor menses*, si eos ab adlegatione excusationum connumerari voluisset: quemadmodum id factum esse videmus in *L. ult. §. 2. C. de iure deliber.* Ergo et hoc tempus, deducendis ac probandis excusationum causis praescriptum, ab initio est utile, decursu vero, instar quinquaginta illorum, quos

E

mode

modo indagauimus, dierum, continuum; et *ex die nominationis* erit i. q. *ex die compertae nominationis*, nisi velimus absurdi quid statuere, et tempus, *adlegandis* excusationibus datum, nonnumquam prolixius fingere eo, quod demonstrandis iisdem sit indultum. Quam difficultatem sensit iam GLOSSA ad nostrum PAVELLI locum, eodemque, quo nobis visum est, modo expediuit. Ac profecto ista interpretatio nititur iisdem aequitatis principiis, quae TRYPHONIVS in *lege sequente* ante oculos habuit, dum cum, qui, quum ipse instituerit, vt proferret excusationem (subintellige: *ac probaret intra quatuor menses*), mora contradictionis impeditum, etiam post illud tempus probatione defungi pronuntiauit.

Qui *tabulis testamenti aperiendis*, auctore PAVELLO *lib. III. Sent. recept. tit. 6. §. 3.* in gratiam absentium statuti sunt *tres vel quinque dies, quum superuenerint*, praebent et ipsi exemplum computationis ab initio utilis, postmodum continuae; siquidem absentibus et hic, plane vt tutoribus excusationes adlegaturis, in vicena millia passuum singuli dies dantur ad iter faciendum: quod ex inscriptione *L. 154. D. de V. S.* ingeniose coniecit CUIACIVS ad *Paulli. l. l. in SCHULTINGII Iurispr. Anteufl. p. 403.*

Similem speciem exhibet duplex IUSTINIANI constitutio, in *tit. C. de iure delib.* obuia. Ac *L. 19.* quidem *transmitti* iubetur hereditas, etiam nondum adita, a quibusuis heredibus, si intra *annale* spatium, postquam cognouerint, hereditatem vel ex testamento, vel ab intestato sibi esse delatam, decesserint: *L. 22. autem §. 2. et 3. praec-*

praescribitur tum tertium illud spatium *XXX. dierum*, *inchoando inventario* aptum, quod scientibus, se ad hereditatem vocatos esse, currit: tum interuallum aliorum *LX. dierum*, *conficiendo eidem* datum, quod, quum ab illius lapsu pendeat, potest et ipsum quodammodo dici utile, siquidem prioris spatii utilis est obseruatio, licet deinde vtrumque continuo computetur. *dat. hinc vbi tr. de iur. iud. l. i.* Aliud exemplum peto ex *L. 2. §. 1. et 2. D. de collusione deteg.* qua *quinquennium detegendis* post sententiam *collusionibus* datum continuum dicitur, sed quod, sicubi impuberis collusio sit retractanda, ob differendam in tempus pubertatis retractationem non currat. *l. i. In primis quadriennii*, in iure nouissimo restitutionibus in integrum praescripti, ea est indoles, vt, excepto spatio minoribus concessio, quod, vt supra vidimus, perpetuo continuum est, demum a die scientiae vel ab impedimento sublato cedat, sed postea continuo currat: *L. ult. C. de temp. in int. rest.* Causam mutandae iurisprudentiae antiquae dederat *CONSTANTINI M.* constitutio, iam cap. III. commemorata, quae ex locorum differentia induxerat discrimen temporis restitutionibus minorum dati. Quod quum absurdum visum sit *IUSTINIANO*, in locum anni utilis substituit quadriennium continuum, non in minorum solum, sed etiam in maiorum restitutionibus obseruandum, idque ex eodem, ex quo olim annus utilis currebat, tempore computari iussit: quare, quae supra de anno restitutionum utili ex iure antiquo monui, nolo repetere. Duo autem quaeri adhuc possunt: primum num quadriennium Iustinianum

neum omnibus restitutionum caussis conueniat? deinde, quomodo intelligenda sint verba *d. L. memorata continuatio temporis obseruetur ad interponendam contestationem finiendamque litem?* Vtraque quaestioe P. P. H. DE DOMPIERRE DE IONQUIERES in *Spec. de restitutionibus in integrum tit. I. §. 36 — 38. p. 42. sqq.* sic defunctus est, vt fere nihil habeam, quod addam. Inuictis enim argumentis docuit vir doctissimus, quadriennio locum esse in omnibus restitutionum generibus, in quibus olim annus utilis obtinuerit, vt proinde duplex tantum excepta sit restitutio: altera, quae fit propter dolum malum, altera, quae ob capitis deminutionem decernitur; verborum autem, quae ad finiendam intra quadriennium litem respiciant, eam esse vim, vt controuersa reparandae laesionis caussa non solum inchoari intra quadriennium, sed etiam decidi et ad finem perducere debeat. Quae interpretatio nullam praese fert iniquitatis speciem, nisi in restitutione maiorum, qui de iniuria per absentiam sibi facta, ex quo reuersi sunt, serius conquesti, lapsi ante causam cognitam reparandae iniuriae quadriennio ab omni spe facile excludi possunt. Reliqui enim, quibus a die scientiae currit quadriennium, sibi ipsi imputent necesse est, quod non citius iudicem adierint; quum pro iudiciorum Romanorum more lis intra quadriennium componi sine negotio potuerit.

Denique et *adpellationum tempora*, etsi continuo currunt, tamen quodammodo ab adeundi iudicis facultate pendent; vnde *VLPIANVS L. I. §. 7. D. quando adpelland.* hos dies scite vocauit ad
ali-

aliquid utiles, si forte eius, a quo prouocatur, copia non fuerit, vt ei libelli darentur. Quibus vero spatiis adpellationes fuerint circumscriptae, quum praeter *BRISSEONIVM Lib. II. Selectt. ex iure ciu. Antiquitt. c. 19.* *WESTENBERGIVS in D. Marco Diff. XXXXII. §. 3. p. 364.* clare docuerit, solus computandi ea tempora modus ad nos pertinebit. Itaque quum quaesitum esset, quales dies intelligi oporteret, *D. MARCVS* oratione dubium illud sustulit, et voluit dies esse vtiles, quatenus adeundi iudicis, a quo prouocaretur, facultas fuisset. Visa est autem sufficere eiusmodi aditio, quae per libellos fieret: *d. §. 7.* nec opus fuit, vt magistratus pro tribunali sederet, dummodo in publico sui copiam fecerit: *§. 9. d. L. 1.* Si quis ipse quidem, a quo adpellauit, adeundi facultatem non habuit, eius autem, quem adpellauit, habeat copiam, videndum est, an ei praescribi possit, quod eum non adierit? Et hoc iure vtimus, ait *VLPIANVS §. 10. d. L. 1. vt, si alterutrius adeundi fuit copia, praescriptio locum habeat.* Si vero aduersus absentem fuerit pronuntiatum, non solum iudicis adeundi potestatem, sed et ipse, qui prouocaturus est, scientiam spectari, manifeste docent *§. ult. d. L. 1. L. 3. C. quomodo et quando iud. et L. 4. C. de liber. causa, vt proinde tempora adpellationis ex eo, quo quis sciat, non, ex quo pronuntiatum sit, computentur.* Quod etiam obtinet tum in decendio, a *IUSTINIANO Nou. XXIII. c. 1.* in locum bidui et tridui antiqui substituto, de cuius computatione videndus est *CONR. RITTERSHVSIUS in Iure Iustiniano P. X. c. 1. §. 6.* tum in prolixiore duorum

mensium spatia, intra quod interponenda est adpellatio ab euocatis ad Daumuiratum vel munus aliquod, dummodo per absentiam nominati sint: nam praesentibus statim debet id intervallum computari: *L. 1. C. de temp. et reparat. adpellat.*

CAP. VI

Temporis utilis, quod ab ipso facto computatur, species exhibentur.

Superfunt exempla eius computationis, quam rarius ab interpretibus obseruari memini, dum plerique eam cum tempore plene utili confundunt. At volunt nonnumquam leges spatium aliquod, etsi quoad dies, quibus absoluitur, utile, tamen ex ipso facto, a quo pendeat, ita currere, ut etiam ignoranti cedat. Eiusmodi sunt tempora, *aedilitiis actionibus* praescripta, quae modo anno, modo sex mensibus, modo sexaginta diebus utilibus includi, ex *L. 19. §. ult. L. 28. L. 31. §. 22. et L. 38. pr. D. de aedil. ed.* abunde constat. Communem vero horum temporum esse indolem, ut ex die venditionis, vel dicti promissive currant, non ex die scientiae, h. e. comperti vitii, probatum ex *d. L. 19. §. ult. i. L. 20. eod.* tum in primis ex *L. 2. C. de aedil. action.* quibus, admissa hac interpretatione, optime respondet *L. 55. D. eod.* dummodo eam de huiusmodi vitio accipias, quod, absconditum prorsus et latens, etiam diligentissimi emtoris nam

vigi-

vigilantiam intra praestitutum tempus fugere possit. Nam in hac sola specie prudentum aequitas recessit ab seueriori computatione, et ignorantia succurrit, plane vt in *L. 15. §. 5. D. quod vi aut clam*, quam infra illustrabo; in reliquis causis, quae facilius cognosci queant, noluit dissolutam ignoracionem emtoris excusari. Quamquam autem *VLPIANVS* in *d. §. ult. L. 19. de solo redhibitionis tempore* cogitauit, dum id ex die venditionis, aut, si dictum promissumue quid sit, ex eo, ex quo dictum promissumue sit, currere monuit: tamen, quum Aediles de triplici spatio in *d. L. 38. pr. prorsus aequali ratione edixerint*; nec alienum a vero sit, quod in pinguiori iudicio redhibitorio obtineat, idem etiam ad actionem quanti minoris, multis modis illo inferiorem, sine periculo transferri posse; denique *GORDIANVS* in *d. L. 2. C. de aedil. act.* actionem quanti minoris post anni tempus prorsus exfulare rescipserit, quamuis vitium demum exacto anno adparuerit; nullus dubito, quin et actionis quanti minoris spatium ab ipsa venditione, non ab actoris scientia sit computandum. Praeterea fauet quodammodo huic interpretationi recessio eorum, quae ex *d. L. 31. §. 22. in causae cognitione* versantur, si praeterit tempus sexaginta dierum, ab aedilibus praefinitum, quando res sub lege redhibendi, nisi placuerit, vendita est. Ibi enim mora quidem et absentia aduersarij ad impedimenta legitima referuntur, minime vero vitij ignoratio. His ego argumentis adductus contra communem opinionem censeo, actionum aedilitiarum tempora ita computari, vt statim ab ipsa venditione currant, exemptis tamen.

tamen diebus, quibus vel aduersarii, vel iudicis culpa agi non potuit, vel etiam, quibus actor, siue sciens, siue ignorans vitium, iusta ex causa ipse impeditus experiendi potestatem non habuit.

Aliam speciem huiusmodi computationis sistit *L. 24. §. 1. D. de liber. causa*, vbi in actionibus annuis, quatenus ab eo, qui de statu suo litigat, aduersus eum, qui se dominum esse dicit, instituantur, annus ab ordinata liberali causa, acceptoque iudicio currere declaratur. Quod igitur alioquin plenam utilitatem in se continet actionum annuarum spatium, id in hoc exemplo paullo strictius computatur, quum satis indultum sit litigatoribus, quod per causam liberalem ab experiendi potestate non penitus arceantur.

Nec aliena videtur ab hoc loco indoles *actionum*, quibus, *quae in fraudem creditorum alienata sunt*, intra annum, quo experiendi potestas fuit, reuocari possunt: *L. 1. pr. et L. 10. pr. D. quae in fraud. credit.* De singulis enim *VLPIANVS* in *L. 6. §. ult. et L. 10. §. 18. D. eod.* monuit, annum vtilem computandum esse *ex die venditionis bonorum*, non factae vel compertae alienationis fraudulentae, quod *IO. VOETIVS ad d. tit. D. §. 13. T. II. p. m. 685.* recte animaduertit.

Interdictum quod vi aut clam annuo spatio, intra quod experiendi potestas fuerit, includi, manifesti iuris est: *L. 1. pr. et L. 15. §. 3. D. quod vi aut clam.* Annus autem cedere incipit, *ex quo opus perfectum est, aut fieri desit, licet perfectum non sit: d. L. 15. §. 4.* nisi vel magna et iusta causa ignorantiae interuenerit, qualis admittitur, si opus factum

factum est in loco, qui non facile solet adiri, vel interdicto uti post reditum velit is, qui reipublicae causa abfuerat: utriusque enim impedimenti nomine et post annum interdictum competit: *d. L. 15. §. 5. et 6.*

Restat, ut, quatenus tempora, per legem Iuliam adulteriis vindicandis praescripta, utiliter currant, exponatur. Sane Imperatores DIOCLETIANVS ET MAXIMIANVS L. 21. C. ad L. Iul. de adult. rescriserunt: *Ob commissa adulteria atque aduersandas uxores certa tempora, quae utiliter computari solent, praescripta sunt. Si igitur per occupationes publicas aduersionem insituere non potuisti, nec ante creditum tibi munus praescripta tempora transacta sunt: post depositam sollicitudinem, qua detineris, integram aduersandi potestatem habebis. Aliud impedimentorum genus ex illo temporum cursu eximi vult PAPIANVS L. 11. §. 5. D. eod.* Quidam aduersare volebat adulterii mulierem, et postulabat, ne sibi computarentur dies, quos in custodia fecisset; *me hoc admittente exstitit, qui mihi contradiceret: cuius opinionem an tu probes, rogo maturius mihi scribas? Respondit: opinionem tuam et verba legis et sententia adiuuant: cui placuit, vtilis dies aduersatori computandos esse, id est, quibus potuit aduersionis sollempnia implere; quare sine dubio dies, quibus quis in custodia fuit, extra computationem vtilium dierum existimanti tibi constitutos, contradicere non debuit.* Quae duo loca perspicue docent, abesse debere a spatio peragendarum adulterii aduersionum id tempus omne, per quod aduersator defungi officio suo non potuerit, quod secus esse in praes-

scriptione eiusdem criminis quinquennali, supra obseruauit. Nihilominus cedit vel utilis illa LX. dierum aut sex mensium interualla, prout aut mariti patrisue, aut extranei iure aduersatio instituitur, diuersa, ab ipso diuortio, si nupta, a die commissi criminis, si uidua postulatur: *L. 14. §. 2. L. 29. §. 5. L. 30. §. 1. D. eod. L. 1. §. 10. D. ad SC. Turpill.* Quumque sex mensium tempus, extraneis indultum, efficiatur quatuor mensibus utilibus, post LX. dies, quibus nec vir, nec pater iure suo usi sint, computandis: *L. 4. §. 1. et L. 11. §. 6. D. ad L. Iul. de adult. cf. Collat. LL. Mos. et Rom. tit. 4. §. 4.* ipsi adeo quatuor menses statim incipiunt extraneo cedere, non expectato duorum mensium complemento, si negauerint se pater et maritus aduersaturos intra diem sexagesimum: *L. 15. §. 5. D. eod.* Quemadmodum autem in omni tempore utili exigitur facultas ad eundem iudicis, ita et in aduersatione adulterii hoc spectatur, ut in publico sui copiam fecerit is, apud quem reus vel rea postulari possit: *L. 6. C. eod.* nisi quod, quum de plano quoque libellus dari possit, etiam feriat dies aduersatori imputentur: *d. L. 11. §. 6. D. eod.* Sustulerunt tandem has diuersas adulterii praescriptiones Imp. DIOCLETIANVS et MAXIMIANVS, quinquennii tempore per *L. 28. C. eod.* ad omnes eius criminis aduersationes ita prolato, ut utilium computationi nullus plane relictus sit in iurisprudencia novissima locus.

CAP. VII

*Quo fundamento diuersa temporis continui et utilis computatio
nitatur, disquiritur.*

Expositis iam singulis nostrae computationis exemplis, quotquot in ipsis legibus deprehendere mihi visus sum, opus est, vt aliqua regula generalis inueniatur, ad quam ea quoque tempora, quae in iure nostro ad vnam alteramue speciem disertis verbis non sint reuocata, exigantur. Tentarunt id iam ANT. GOVEANVS *Lib. I. Lect. varr. iur. ciu. c. 10.* et RITTERSHVSIVS *in Iure Iustin. P. VI. c. 8. §. 40.* sed vterque, vt videtur, frustraneo conatu. GOVEANVS enim annum, ait, quum dicunt Iurisconsulti, fere utilem accipiant, hoc est, qui e diebus CCCLXV. utilibus constat. Et mox: eodem modo dies pro diebus utilibus accipi oportet. Eandem sententiam amplexus DONELLVS *Lib. XVI. Comment. iur. ciu. c. 8.* praecepit, vbique utiliter computandum esse tempus, nisi nominatim dicatur continuum: recte hoc nomine reprehensus ab OSV. HILLIGERO *in Notis ad Epitom. ibid. litt. E. et ad Lib. I. c. 20. litt. D.* Verum, quae ab his adferuntur exempla annui spatii, singula petita sunt ab actionibus Praetoriis, quas anno utili includi manifesti iuris est. Et dies singulos utiliter computari ex testimoniis, quibus vsi sunt, probare profecto haud sustinuisent, nisi hoc aliis in locis expresse cautum animaduertissent.

Nec magis placet RITTERSHVSIJ decretum, secundum quod in actibus extra iudicium celebrandis dies spectantur continui, sicut in iudicialibus vtilis. Ergone omnium, quibus in iure experiendum est, actionum tempus erit vtile? Sic certe finem non habenturi essent strepitus forenses.

Taceo, quae GLOSSATORES nugati sunt ad *L. 8. D. de his qui not. infam.* quoties temporis cursus proficit ignorant, continuum, quoties noceat, vtile spatium intelligi dicentes. Imo saepe idem tempus, quod alteri nocet, alteri prodest, vt in adcusatione adulterii.

Rectius de nostri temporis indole sensit GENTILIS de *diu. temp. appellat. c. 14. p. m. 149.* dum temporis adpellatione in dubio continuum contineri statuit, nisi quatenus leges expresse praecipiant, spatium vtiliter computari; sin autem de vtili simpliciter dicatur, totum vtile adsumi tempus oportere, siquidem nostrum non sit, distinguere. Addidit vir doctissimus pro more seculi sui rationem regulae subtilem magis, quam veram: quod tempus sit mensura motus, motus vero omnis continuus.

Ego vero quemadmodum normam a GENTILI propositam sequi nullus dubito, ita causas eius ab ipsa computationis origine, quam supra vidimus, repetendas esse cenleo. Regula ergo esto: continuum tempus intelligi, si de eius cursu leges expresse nihil sanxerint; vtile dumtaxat a iure formam suam accipere; quoties autem leges vtiliter computari tempus iusserint, plene id fieri oportere, nisi dis-

ser-

fertis verbis utilitas eius sit limitata. Ratio latet in eo, quod continuus temporis cursus naturalis est, nec legum auxilio eget, vtilis vero computatio tota Praetorum acquirati et Prudentum interpretationi debetur; plane vt ciuillis illa, naturali opposita, quam ex eodem fonte derinauit RÜCKERVS in *Diff. de ciu. et natur. temporis comp. t. 5. §. 9. p. 70.* Ad communem quidem temporis sensum, diuersum a ciuili eius forma, respexit PAVLLVS in *L. 4. §. 5. D. de statul.* dum quaereret, quomodo annus accipi debeat, si testator scripserit: *Stichus, si heredi meo anno seruierit, liber esto.* Et, auctore POMONIO respondit, annum videri eum, qui ex continuis diebus trecentis sexaginta quinque constet; imputatis anno etiam eiusmodi diebus, quibus aut valetudo, aut alia iusta causa impedimento fuerit, quo minus seruiret. Itaque ab hac naturali ratione non temere est recedendum, nisi aut leges ciuilem, id est, vtilem computationem adhiberi, clare praeceperint, aut iuris similitudo exigat, vt tempus laxius computetur. Quae iuris similitudo obseruatur in omnibus actionibus Praetoriis anno inclusis, etsi Praetor, eas ab experiundi facultate pendere, disertis verbis non edixit: v. g. in §. 5. *I. de action.* *L. vn. §. ult. D. si quis ius die, non obt.* *L. 24. D. de in ius voc.* *L. 5. §. ult. D. ne quis eum, qui in ius voc.* *L. 1. §. ult. D. de eo per quem fact. er.* *L. ult. D. de edend.* *L. 5. §. 5. D. de his qui effud. v. deie.* *L. 9. §. 1. D. quod falso tut. auct.* *L. 14. pr. et L. 16. D. de aqu. et aqu. plu. arc.* *L. 1. pr. D. de publican.* *L. 21. L. 22. §. ult. D. de liberali caus.* *L. 1. §. ult. D. ne vis fiat ei qui.* *L. 9. §. ult. D. de reb.*

auñtor. iud. poss. L. 5. C. de iniur. Erit autem tempus vtile tum in his locis, tum in reliquis, quae vtilem computationem nominatim exhibent, plenissime interpretandum, donec legis vel initium, vel cursum eius manifeste mutauerint, quum, probe animaduertente GENTILI, nos non deceat distinguere, vbi iura vniuerse loquuntur. Contra, posito principio illo generali, cetera, quae in iure nostro occurrunt, temporis exempla continuo sunt computanda, vt viginti anni in *L. 12. C. ad L. Cornel. de fals.* decennium in *L. 27. C. de testam.* quinquennium in *L. 8. §. 4. C. de repus. et L. 2. C. de veñtigal. et comm.* quadriennium in *L. 3. C. de quadr. praeser. annus in L. vn. §. 7. C. de rei vxor. act. §. 6. I. de SC. Tertuil. L. 10. C. de legit. hered. L. vlt. §. 3. C. de iure delib. Nou. I. c. vlt. L. 3. C. de exsequutor. Lib. XII. L. 1. §. 3. 4. L. 2. pr. L. 4. pr. et L. 5. pr. et §. 1. D. de requir. vel absent. damn. duo menses in *L. 36. C. ad L. Iul. de adult. et XXX. dies in L. 14. §. 2. C. de non numer. pec. ac L. 24. C. de adpellat.* Quae exemplorum congeries sexcentis aliis, in quauis legum nostrarum pagina obuiis, augeri poterit.*

CAP. VIII

De usu temporis continui et vtilis in iure Iustiniano.

Quod temporis diferimen, per totum ius ciuile, vt vidimus, propagatum, quaeri potest, vtrum IUSTINIANVS post abrogatam *L. 1. C. de annali except.* annalem Italici contractus exceptionem

nem, mutatumque *L. ult. C. de temp. in int. rest.* annum in integrum restitutionis vtilem, in reliquis causis intactum reliquerit? Certe difficultas computationis, quam in *d. L. i.* tamquam rationem sublatis iuris antiqui IUSTINIANVS adtulit, in omnes eius species cadere videtur. Nam, ut vtar verbis BALDVINI *Lib. III. Iustiniani p. w. 256.* non solum, quando Praetor iudexue sedeat, aut sui copiam faciat, varie quaerebatur, sicuti et quom quaerebatur de diebus feriatis, festis, nefastis, intercisis: sed et praeterea hic quaedam erat quaestio facti, an quis alioqui potestatem habuerit iuris sui persequendi; neque solum per Praetorem, sed et per suas occupationes, conditionem suam id potuerit. Inde illud spatium annale alii quidem ita effuse interpretabantur, ut posset usque ad decennium extendi. Alii iudicantes usque ad quinquennium standum esse putauerunt: *d. L. i.* Adcedit causa, restitutionibus in integrum propria, locorum puta diuersitas, a CONSTANTINO *M. L. 2. C. Th. de integ. restit.* in gratiam eorum, qui propter aetatem se laesos profitentur, introducta, ut in vrbe Roma et intra centesimum ab vrbe lapidem quinquennium, in Italia quadriennium, in prouinciis triennium minoribus ad restitutionem prodesset. Quae locorum differentia visa est IUSTINIANO in *d. L. ult.* ad inducendum aliquod restitutionis discrimen satis absurda; nec tamen visa est in aliis causis, in quibus eam diligenter obseruauit, ut in *pr. i. de excusat. tut.* At enimvero etsi hae rationes mouerunt Imperatorem, ut vtilis anni cursum in speciebus nominatim expressis abrogaret: tamen ad cetera quoque nostrae computationis

tionis loca eundem respexisse, penitusque eius usum e iure recentissimo proseripuisse, ab sanae interpretationis regulis abhorret. Praeterquam enim, quod illa continui quadriennii substitutio anno quidem utili, non vero brevioribus, quas et ipsa frequentissima sunt, temporis spatii convenit: id etiam fuisse constat IUSTINIANO ingenium, ut de iure a se mutato fere adrogantius loqueretur: quare non est probabile, eum talem, qualis haec fuisset, vicissitudinem silentio praetermississe.

ULB Halle
003 015 432

3

sb.

179A, 24.

EXERCITATIO IVRIS CIVILIS
DE
T E M P O R I S
CONTINVI ET VTILIS
COMPVTATIONE

ILLVSTRIS IVRISCONSVLTORVM ORDINIS
AVCTORITATE
PRO GRADV DOCTORIS
OBTINENDO

A. D. XV. M. SEPT. A. C. CIDIOCCCLXXXXI

PROPOSVIT

CHRIST. AVGVST. STOELTZER

MARGLISSA - LVSTATVS

IVRIS VTRIVSQVE BACCALAVREVS

LIPSI AE

EX OFFICINA SAALBACHIA

